

Brzeszcze • Jawiszowice • Przecieszyn • Skidziń • Wilczkowice • Zasole

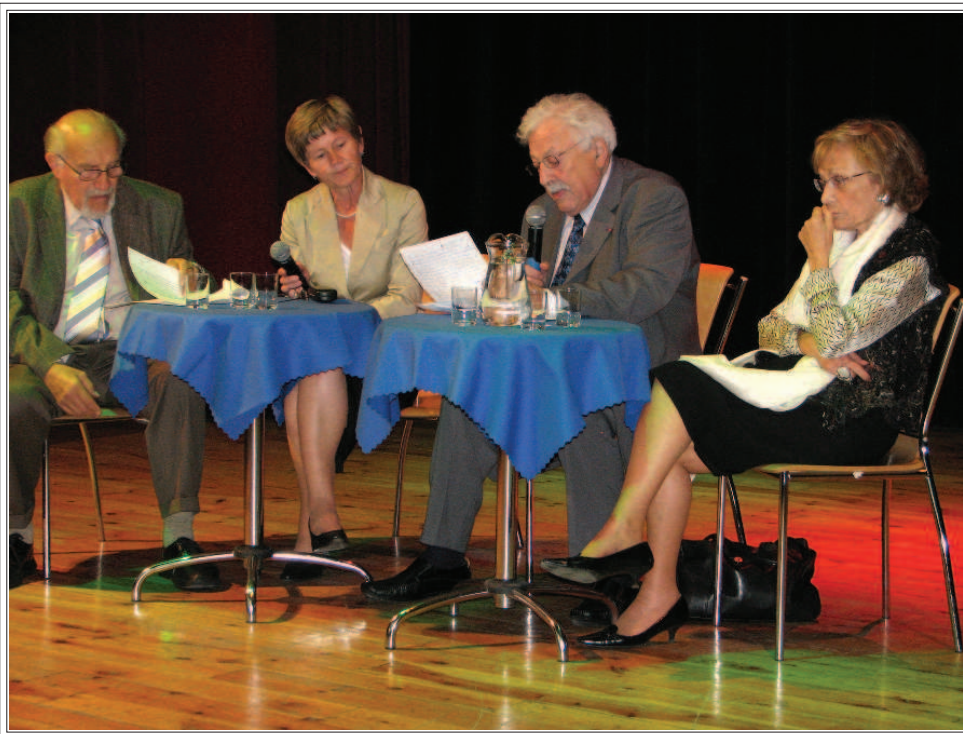
Trasa Pamięci

Pamięci więźniów podobozów Auschwitz: Jawischowitz i Budy, a także mieszkańców Brzeszcz i okolic, którzy pomagali więźniom obozu, poświęcony był projekt „Trasa Pamięci” zrealizowany przez Urząd Gminy w Brzeszczach przy znacznym udziale partnerów, w ramach programu Europa dla obywateli - działanie 4 - Aktywna pamięć europejska. Na jego realizację Komisja Europejska przyznała grant w wysokości 15 228 euro. Uroczyste podsumowanie projektu odbyło się 30 września w Ośrodku Kultury.

Autorem przewodnika jest historyk dr Jacek Lachendro, książkę przetłumaczył Jarosław Mensfelt, a reżyserem filmu jest Paweł Sawicki. Wszyscy są pracownikami oświęcimskiego Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau. Dwaj pierwsi mieszkańcami Brzeszcz.

W ramach projektu dodatkowo w czterech miejscach kaźni na terenie gminy stanęły pamiątkowe tablice: przy kopalni węgla kamiennego, gdzie pracowali więźniowie podobozu, przy lokalnym cmentarzu komunalnym, gdzie pochowane są ofiary Marszu Śmierci oraz na miejscu dwóch podobozów

fot. Ewa Pawłusiak

Przedstawiciele Stowarzyszenia na rzecz Pamięci o Auschwitz z Francji z tłumaczką Jadwigą Senkowską (druga z lewej) podczas konferencji podsumowującej projekt

W ramach projektu „Trasa Pamięci” powstał film dokumentalny „Przerwana lekcja” opowiadający o pomocy niesionej przez okoliczną ludność więźniom obozu Auschwitz, a wyświetlony podczas uroczystego podsumowania projektu. Oprócz tego ukazały się dwie książki: „Gmina Brzeszcze w latach okupacji niemieckiej 1939-1945” - przewodnik po wybranych miejscach i obiektach na terenie gminy Brzeszcze związanych z obozem Auschwitz oraz z akcją pomocy więźniom, a także przetłumaczona z języka francuskiego książka „Jawischowitz podobóz Auschwitz” mówiąca o historii tego podobozu.

Auschwitz: Jawischowitz i Budy. Zarówno książka, jak i przewodnik znajdują się w zasobach szkolnych i miejskich bibliotek.

- Mam zaszczyt przedstawić jeden z elementów projektu - publikację, którą trzymam w ręku - mówił podczas uroczystości Jacek Lachendro.

- Przewodnik składa się z czterech części. Pierwsza jest krótkim wprowadzeniem historycznym, a jego celem jest pokazanie tła dla opisywanych przeze mnie zasadniczej części przewodnikowej - wydarzeń i osób.

(ciąg dalszy na str. 6)

ORDER dla DYRYGENTA

Orderem Pro Ecclesia et Pontifice uhonorowany został Zdzisław Kołodziej, organista i zarazem dyrygent parafialnego chóru „Canticum Novum” działającego przy kościele Matki Bożej Bolesnej w Jawiszowicach - Osiedlu. To najwyższe odznaczenie kościelne przyznawane przez urzędy watykańskie i papieża dla świeckich w Kościele.

str. 3

SENIORKA roku z MEDALEM

Dwie prestiżowe nagrody odebrała w październiku prezesująca 18 lat Fundacji Pomocy Społecznej Anna Zalwowska. Jako lider lokalnej organizacji pozarządowej przyznającej stypendia dla uczniów, została odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej za wkład pracy w wychowanie i oświatę. W III Małopolskim Plebiscycie „Poza Stereotypem” zdobyła tytuł Seniorki Roku 2008.

str. 9

WYPRAWA ZA KRĄG POLARNY

Na wyprawę po Skandynawię wyruszyli 18 lipca. Pokonali 9500 km. Wyjazd trwał trzy tygodnie. Grupa liczyła 9 osób. Wśród nich był brzeszczanin Roman Pudłowski.

str. 16-17

PIELGRZYMKĄ śLĄDEM MUSZLI

Wiele jest sposobów na odpoczynek, wyciszenie i przemyślenie dotychczasowego życia. Dla jednych jest to chwila spędzona w samotności, dla drugich pokonanie pieszo wielu kilometrów. Ten drugi rodzaj okazał się idealny dla Teodora Wątor - roduwitego jawiszowianina, który podjął się wyzwania odbycia pielgrzymki do Santiago de Compostela.

str. 20-21

(ciąg dalszy ze str. 1)

TRASA PAMIĘCI

Druga prowadzi po trasie nazwanej przez nas Trasą Pamięci. Trasa rozpoczyna się na Borze, na terenie dawnego Folwarku Budy przy obecnym przedszkolu a dawniej szkole, gdzie osadzone były więźniarki z Karnej Kompanii, a później więźniarki z podobozu Budy. Dalej wiedzie przez Brzeszcze teren podobozu Jawischowitz, wsi Jawiszowice, aż do Zasola, gdzie stoi pomnik ku czci Kostka Jagiełły, miejsca, w którym Kostek zginął w 1944 r. Trzecia część jest zarysem historii pomocy mieszkańców gminy Brzeszcze niesionej więźniom KL Auschwitz. Przygotowując tę część przewodnika byłem świadomy, że nie jestem w stanie wymienić nazwisk wszystkich osób, które pomagały więźniom, dlatego jej uzupełnieniem jest część czwarta. To wykaz mieszkańców gminy Brzeszcze niosących pomoc więźniom KL Auschwitz. Jest on oparty na publikacji Państwowego Muzeum, która ukazała się pod redakcją dr Henryka Świebickiego „Ludzie dobrej woli”. Na tej podstawie z 1200 nazwisk udało się wyodrębnić 314 z naszej gminy.

Całość publikacji dopełniają 62 zdjęcia, w większości archiwalne, pochodzące z Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau, z archiwum KWK „Brzeszcze”, Stowarzyszenia na rzecz

Gminy Brzeszcze „Brzost” oraz osób prywatnych: Stanisława Sajdaka z Jawiszowic i Mirosława Ganobisa z Oświęcimia.

Jarosław Mensfeld prezentując książkę „Jawischowitz podobóz Auschwitz” przywoływał pamięcią teren przy obecnej ul. Dworcowej, gdzie w czasie wojny mieścił się podobóz.

- Na tym miejscu spędziłem dzieciństwo, tu obecnie spędzam długie chwile. Mówię o parku naświetlonym słońcem, miejscu spokojnym, które w czasie wojny było strasznym - opowiadał Jarek Mensfeld. - Codziennie przechodzę tymi alejkami z moim psem i nie jest to spacer tylko z Miśkiem po parku. Często przychodzi mi do głowy historia opisana w tej książce. Historia o psie i człowieku, takim jak ja. To był syn komendanta, który z psem chodził do obozu i szczał nim więźniów. Ten pies z tym młodym Niemcem doprowadzili do śmierci wielu osób. W końcu pies został przez więźniów zabity, zjedzony, skóra zakopana. To wszystko działo się w tym miejscu... To tylko jedna historia z wielu opisanych w tej książce. Bardzo dramatycznych, bo w czasie II wojny światowej miejsce to było naznaczone cierpieniem i śmiercią. Polski nie było na mapie, granica przebiegała Generalną Gubernią niedaleko stąd, a my byliśmy częścią wiel-

kiej Rzeszy. Kopalnia Brzeszcze-Jawiszowice nazwała się Jawischowitz Grube.

Bezpośrednim bodźcem do napisania projektu „Trasa pamięci” stał się nabór - w kwietniu 2008 r. - projektów w ramach programu Unii Europejskiej - Europa dla obywateli - działanie 4 - Aktywna pamięć europejska.

W ramach tego działania wspierane są m.in. projekty wiążące się z ochroną głównych obiektów i miejsc pamięci związanych z masowymi przesiedleniami, byłych obozów koncentracyjnych i innych nazistowskich miejsc męczeństwa, projekty na rzecz zachowania pamięci o ofiarach, a także o osobach, które w skrajnie trudnych warunkach ratowały innych przed holokaustem.

Pracą zespołu, który miał przygotować i zre-

Koordinator projektu „Trasa Pamięci” Teresa Jankowska i reżyser filmu „Przerwana lekcja” Paweł Sawicki dziękują Wandzie Żak za przekazanie świadectwa historii dla potomnych

alizować projekt koordynowała burmistrz Teresa Jankowska. Z ramienia Urzędu Gminy udział w przygotowaniu projektu wzięli: Łukasz Jończy, Marek Zarzycki i Arkadiusz Laszczyk z Wydziału Promocji i Rozwoju. W pracę zaangażowali się dr Jacek Lachendro i dyrektor Ośrodka Kultury w Brzeszczach Małgorzata Wójcik. Zarys projektu na bazie założeń wyznaczonych w trakcie spotkań zespołu rozwinął w zasadniczej mierze Marek Zarzycki.

Wśród założeń projektów znalazło się przetłumaczenie książki „Jawischowitz, annexe d’Auschwitz”, powstanie broszury opisującej ważniejsze wydarzenia, miejsca i postacie, postawienie tablic pamiątkowych w miejscach związanych z męczeństwem ludzi oraz przede wszystkim zarejestrowanie przekazów ustnych mieszkańców naszej gminy, którzy w latach okupacji w różny sposób pomagali więźniom. Naturalną kolejną rzeczą było zatem nagranie filmu dokumentalnego.

- Przy okazji kompletowania zespołu okazało się, że zasadnicze działania w projekcie jesteśmy w stanie realizować własnymi zasobami ludzkimi, tzn. przy udziale mieszkańców gminy Brzeszcze - mówi burmistrz Teresa Jankowska. - Do przetłumaczenia książki zaprosiliśmy Jarosława Mensfelda, rzecznika prasowego Państwowego

Muzeum Auschwitz-Birkenau, świetnie znającego tematykę i władającego biegle m.in. językiem francuskim. Dr Jacek Lachendro był kandydatem do napisania broszury - późniejszego przewodnika po wybranych miejscach pamięci oraz do sprawowania opieki merytorycznej nad projektem. Film dokumentalny miał być dziełem miejscowego stowarzyszenia „Obiektyw”, które z powodzeniem pełni rolę lokalnej telewizji. Jedynie działania polegające na wykonaniu tablic pamiątkowych czy druku książek nie miały jeszcze przypisanych konkretnych wykonawców. W tym czasie nie wiedzieliśmy jeszcze, jaką formę i treść przybiorą poszczególne elementy, co musi się w nich znaleźć, jak dokładnie ma wyglądać broszura czy książka, nie mówiąc już o tablicach czy filmie dokumentalnym. Bardzo trudnym zadaniem było zatem oszacowanie kosztów projektu, zwłaszcza w tak krótkim czasie i dla tego typu, obcych nam na co dzień przedsięwzięć. Wiedzieliśmy, że dla pogłębienia wiedzy mieszkańców gminy i ludzi spoza naszego terenu, powinniśmy wydrukować sporą liczbę książek, przewodnik w języku polskim i co najmniej angielskim. Wiedzieliśmy, że film i tablice pamiątkowe również muszą zostać przetłumaczone.

Ostatecznie budżet projektu ustalono na 25 380 euro, czyli ok. 91 000 zł oraz dotację na poziomie 15 228 euro, czyli ok. 54 000 zł. Napisaaliśmy wniosek. Ośrodek Kultury w Brzeszczach oraz Stowarzyszenie Obiektyw stały się oficjalnymi partnerami projektu.

Jako partnera wskazano też francuskie stowarzyszenie Association Fond Memoire d’Auschwitz (AFMA), wydawcę oryginału książki „Jawischowitz, annexe d’Auschwitz”.

We wrześniu 2008 r. wpłynęła do Urzędu Gminy decyzja Komisji Europejskiej o dofinansowaniu projektu.

Wiosną br. Urząd Gminy nawiązał kontakt z przewodniczącą Stowarzyszenia na rzecz Pamięci o Auschwitz (Association Fond Memoire d’Auschwitz), Isabelle Choko, pochodzącą z Łodzi, ale mieszkającą od wielu lat w Paryżu, na celu uzyskania zgody na przetłumaczenie i wydanie książki w języku polskim. Pani Isabelle Choko, panowie Charles Baron i Jaques Celiset, czyli zarząd stowarzyszenia AFMA po zapoznaniu się z projektem nie tylko wyrazili zgodę, ale również zadeklarowali przyjazd na konferencję podsumowującą projekt. Zastrzeżli jednak, że zależy im na owocnym spotkaniu, zwłaszcza z młodzieżą i nauczycielami. I tak się stało.

- Trwało kręcenie zdjęć do filmu. Paweł Sawicki, dziennikarz Programu II Polskiego Radia, pracownik Sekcji wizerunku i komunikacji Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau przyjął na siebie rolę autora scenariusza i reżyserii filmu, przeprowadził wywiady z bohaterami i uży-